

BİLGİ NOTU 3

SENDAİ AFET RİSK AZALTMA ÇERÇEVESİ

#HerkesİçinDirenç
#BreakTheCycle
#DDRDay #AfetRiskAzaltmaGünü

YAYIN ADI: **Sendai Afet Risk Azaltma erevesi**

HAZIRLAYAN: **Av. Özlem ALTIPARMAK**

TASARIM: **MYRA**

YAYINLAYAN: **Hukuk, Doęa ve Toplum Vakfı – HUDOTO**

ADRES: Hukuk, Doęa ve Toplum Vakfı
Mucibur Rahman Sok. No: 17 Anadolu İş Hanı K:3 D:11 Konak-İZMİR
info@hudoto.com

Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birlięi finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Hukuk, Doęa ve Toplum Vakfı sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birlięi'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

ÖNSÖZ

Afet risk azaltma konusundaki bilgi notlarımıza, bu alanda uluslararası olarak kabul edilen en önemli belge olan Sendai Çerçevesi ile devam ediyoruz. 2015 yılında, Birleşmiş Milletler Üye Devletleri üç uluslararası anlaşmayı kabul etmiştir: Afet Riskinin Azaltılması için Sendai Çerçevesi, Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi ve Paris Anlaşması. Bu üç uluslararası anlaşma afet riskinin azaltılması, insani kalkınma ve iklim riski yönetimi arasındaki birlikte çalışabilirliği kabul ederken, bu zorlukları daha entegre bir şekilde yönetmek için küresel bir çerçeve sağlamaktadır. Her üç anlaşma da insan hakları ilkeleri üzerinde yükselmektedir.

Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi, 2015 yılında BM üye devletleri tarafından kabul edilen, gönüllü nitelikte uluslararası bir afet risk azaltma aracıdır. Hyogo Eylem Çerçevesinin 2005-2015 devamı olarak hazırlanmıştır.

Çerçeve adını Japonya'nın Sendai şehrinden almıştır. 2011 yılında Sendai şehri dahil olmak

üzere Japonya kıyılarının doğu kesimini büyük bir deprem ve tsunami vurmuştur. 15.000'den fazla kişinin ölümüne ve yaygın bir yıkıma yol açan bu afet, uluslararası toplumu afet riskinin azaltılmasına öncelik vermeye sevk etmiş ve uluslararası çerçeveye adını vermiştir.

Sendai Çerçevesi, III. Dünya Afet Risk Azaltma Konferansındaki müzakerelerin ardından afet risk azaltmaya yönelik yeni bir uluslararası çerçeve olarak kabul edilmiştir. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu BM üyesi 187 Devletin temsilcileri tarafından kabul edilen çerçeve, 2015 sonrası sürdürülebilir kalkınma gündeminin ilk büyük anlaşmasıdır. Afet riskini ve can, geçim ve sağlık kayıplarını önemli ölçüde azaltmayı amaçlar. Sendai Çerçevesi afet risklerinin yönetirken insanları ve onların mal, sağlık, geçim kaynakları ve üretim varlıklarını, kültür ve çevre varlıklarını korumayı ve aynı zamanda, kalkınma hakkı da dahil olmak üzere, tüm insan haklarının tanınması ve korunmasını hedeflemektedir.

Sendai Çerçevesi'nin Kapsamı Nedir?

Mevcut çerçeve (Sendai Çerçevesi), doğal veya insan kaynaklı tehlikelerin yanı sıra çevresel, teknolojik, biyolojik tehlike ve risklerin sebep olduğu küçük ölçekli, büyük ölçekli, sık ve seyrek, ani başlangıçlı ve yavaş başlangıçlı afet risklerine de uygulanacaktır. Bu çerçeve her düzeyde afet riskinin çoklu tehlike yönetimine rehberlik etmeyi amaçlamaktadır.

Sendai Çerçevesi'nin genel amacı; tehlikelere maruz kalmayı ve afete karşı kırılganlığı önleyen ve azaltan, müdahale ve kurtarma için hazırlığı artıran ve böylece dayanıklılığı güçlendiren bütüncül ve kapsayıcı ekonomik, yapısal, yasal, sosyal, kültürel, eğitimsel, çevresel, teknolojik, sağlık, politik ve kurumsal önlemlerin uygulanması yoluyla, mevcut afet riskini azaltmak ve yeni afet risklerinin oluşmasının önlemek ve böylece afete karşı direnci arttırmaktır.

Sendai Çerçevesi, afet riskini ve kayıplarını azaltma konusunda katedilen yolu ölçmek için 7 stratejik hedef ve 38 gösterge belirlemiştir. Bu göstergeler, Sendai Çerçevesi'nin, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Paris İklim Anlaşması ile uyumlu olarak uygulanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Ulaşılmak İstenen Sonuçlar

Afet riskinin ve bununla birlikte kişilerin, işletmelerin, toplulukların ve ülkelerin; yaşamları, geçim kaynakları ve sağlıkları ile ekonomik, fiziksel, sosyal, kültürel ve çevresel varlıklarındaki kayıpların önemli ölçüde azaltılması.

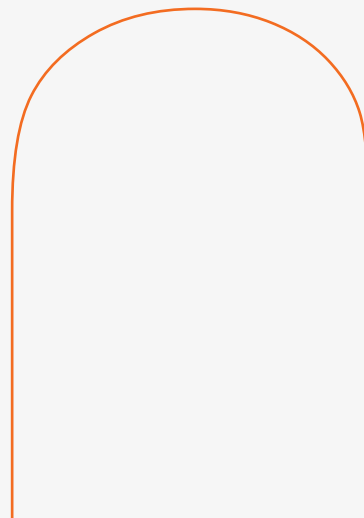
Hedefler

- 2030 yılına kadar küresel seviyede afet kaynaklı ölümleri önemli ölçüde azaltmak, bu doğrultuda 2005-2015 yıllarına kıyasla, 2020-2030 yılları arasında 100,000 nüfus başına düşen küresel ortalama ölüm oranını düşürmek;
- 2030 yılına kadar küresel seviyede afet kaynaklı etkilenen insan sayısını önemli ölçüde azaltmak, bu doğrultuda 2005-2015 yıllarına

kıyasla, 2020-2030 yılları arasında 100,000 nüfus başına düşen küresel ortalama etkilenen insan sayısını düşürmek;

- 2030 yılına kadar küresel düzeyde gayri safi yurtiçi hasıla bakımından afet kaynaklı doğrudan ekonomik kaybı azaltmak,
- Sağlık ve eğitim tesisleri dahil olmak üzere kritik altyapı ve temel hizmetlerin aksamasına neden olan afet hasarını önemli ölçüde azaltmak bu doğrultuda 2030 yılına kadar dirençlerini güçlendirmek,
- 2020 yılına kadar ulusal ve yerel afet risk azaltma stratejilerine sahip ülke sayısını önemli ölçüde arttırmak,
- 2030 yılına kadar bu çerçevenin uygulanmasına yönelik ulusal eylemlerini tamamlayabilmeleri için yeterli ve sürdürülebilir destek yoluyla gelişmekte olan ülkelerle uluslararası iş birliğini önemli ölçüde ilerletmek,
- Çoklu tehlike erken uyarı sistemlerinin, afet risk bilgisi ve değerlendirmelerinin kullanılabilirliğini ve bunlara erişimi 2030 yılına kadar önemli ölçüde arttırmak.

Tüm bu hedefler ve öncelikler insan hakları izlemede sivil toplum örgütleri açısından önemli standartlar belirlemektedir. Bu hedef ve eylem önceliklere dayalı olarak afete hazırlık ve önleme süreçleri izlenebilir. Afet risk azaltma yaklaşımı eşitsizlikleri dikkate alan politikalar belirlemeyi ve kırılganlıkları tespit edecek yöntemler geliştirmeyi şart koşmaktadır. Bu durum engellik, yaşlılık, toplumsal cinsiyet, yoksulluk gibi etkileri dikkate almayı gerektirmektedir.

Eylem Öncelikleri

Devletler tarafından sektörler içinde ve genelinde aşağıdaki 4 öncelikli alanda, yerel, ulusal, bölgesel ve küresel seviyelerde odaklanmış eyleme ihtiyaç vardır.

Bu öncelikler aşağıdaki gibidir:

— Öncelik 1: Afet Riskini Anlamak

Afet Risk Yönetimi, afet riskinin kırılganlık, kapasite koşulları, insanların ve varlıkların maruz kalma durumları, tehlikelerin özellikleri ve çevre gibi bütün boyutlarıyla birlikte değerlendirildiği bir afet risk anlayışına dayanmalıdır.

— Öncelik 2: Afet Riskini Yönetebilmek için Afet Risk Yönetişiminin Güçlendirilmesi

Ulusal, bölgesel ve küresel düzeylerde afet risk yönetişiminin, tüm sektörlerde afet risk azaltmasının yönetilmesi ile rolleri ve sorumlulukları tanımlayarak kamu ve özel sektöre eyleme geçme ve afet riskini ele alma konusunda rehberlik eden, onları cesaretlendiren ve teşvik eden ulusal-yerel yasa, yönetmelik ve kamu politikalarından oluşan çerçevelerine uyulmasının sağlanmasında hayati önem taşır.

- **Öncelik 3: Direnç (*arttırmak*) İçin Afet Risk Azaltmaya Yatırım Yapmak**
Afet riskinin önlenmesi ve yapısal/yapısal olmayan önlemler yoluyla azaltılmasına yönelik kamu ve özel sektör yatırımları, kişilerin, toplulukların, ülkelerin ve bunların malvarlıklarının yanı sıra çevrenin ekonomik, sosyal, sağlık ve kültürel direncini arttırmak için gereklidir. Bu yatırımlar yenilik, büyüme ve yeni iş alanları açmanın belirleyicileri olabilir. Bu tür önlemler uygun maliyetlidir ve hayat kurtarmak, kayıpları önlemek ve azaltmak ve etkili bir kurtarma ve rehabilitasyon için etkili araçlardır.
- **Öncelik 4: Etkili Müdahale İçin Afete Hazırlığın Arttırılması ve “Daha İyi İnşa Etmek” İlkesiyle İyileştirme, Rehabilitasyon ve Yeniden Yapılandırma Deneyimler, daha etkili müdahale için afete hazırlığın arttırılması ve etkili kurtarma için ise kapasitelerin mevcut olduğundan emin olmak gerektiğini göstermektedir. Afetler ayrıca afet öncesinde hazırlanması gereken kurtarma, rehabilitasyon ve yeniden yapılandırma aşamalarının, afet risk azaltma yöntemleriyle birleştirilerek “Daha İyi İnşa Etmek” için bir fırsat olduğunu da göstermiştir.**

Sendai Çerçevesi'nin Rehber İlkeleri Nelerdir?

- a. Her Devlet afet riskinin oluşmasını önlemek ve riski azaltmak konusunda birincil sorumluluğa sahiptir.
- b. Merkezi yönetim ile ulusal otoriteler, sektörler ve paydaşlar arasında ulusal koşullara uygun olarak sorumluluk paylaşımı.
- c. Kalkınma hakkı da dahil olmak üzere kişilerin tüm insan haklarını koruyup teşvik ederken kişilerin ve malvarlıklarının da korunması.
- d. Tüm toplumun katılımı.
- e. Devletin yasama ve yürütme yetkisine sahip tüm kurumlarının ulusal ve yerel düzeyde tam katılımının sağlanması.

- f. Yerel yönetim ve toplulukların uygun olduğu ölçüde kaynaklar, teşvikler ve karar alma sorumlulukları yoluyla güçlendirilmesi.
- g. Çoklu tehlike yaklaşımını kullanırken riskler hakkında kapsayıcı ve bilgi sahibi olarak karar vermek.
- h. Farklı sektörlerde afet risk azaltma ve sürdürülebilir kalkınma politikaları, planları, uygulamaları ve mekanizmalarının tutarlılığı.
- i. Riski azaltmak için önlemler belirlenirken afet risklerinin yerel ve spesifik karakterlerinin hesaplanması.
- j. Öncelikle afet sonrası müdahale ve kurtarma yerine yatırım yoluyla altta yatan risk belirleyicilerini ele almak daha az maliyetlidir.
- k. Yeni afet riskini önlemek ve mevcut risklerin azaltılması için “Daha İyi İnşa Etmek”.
- l. Küresel ortaklığın ve uluslararası iş birliğinin niteliksel olarak etkili, anlamlı ve güçlü olması.
- m. Gelişmiş ülkelerden ve paydaşlardan geliştirmekte olan ülkelere, onlar tarafından belirlenen ihtiyaç ve önceliklere göre şekillenecek destek yapılması.

İnsan hakları izleme açısından (c) maddesinde belirlenen ilkeyi biraz daha açmak faydalı olacaktır. **Kalkınma hakkı**, devletlerin ekonomik olarak gelişmesine dair bir kavrammış gibi düşünülmektedir ancak kalkınma hakkının hem insan hakları hem de afet risk azaltma boyutu vardır.

BM Kalkınma Hakkı Bildirgesi, 1986 yılında kabul edilmiştir ve kalkınma hakkını “Her insanın ve tüm halkların, tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak gerçekleştirilebileceği ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi kalkınmaya katılma, katkıda bulunma ve bundan yararlanma hakkına sahip olduğu, devredilemez bir insan hakkı” olarak tanımlar. Bildirgeye göre “insan”, kalkınmanın temel öznesi, katılımcısı ve yararlanıcısıdır. Kalkınma, “tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin tam olarak gerçekleştirilebileceği” bir şekilde yürütülmelidir ve kalkınmanın “faydalarının adil bir şekilde dağıtılması” gerekir. Afet risk azaltma

açısından durumu değerlendirdiğimizde afetlerin kalkınma hakkı önünde en büyük engel olduğunu söyleyebiliriz.

Afet riskinin azaltılmaması, kişilerin refah içinde yaşamalarının ve kalkınma hakkında faydalanmasının önünde en büyük engeldir. Sivil toplum kuruluşlarının insan hakları izleme çalışmalarında bu boyutu da değerlendirmeleri mümkündür.

Sendai Çerçevesi Neden Önemlidir?

Sendai Çerçevesi diğer uluslararası sözleşmeler ve kabul edilen belgelerle yakından bağlantılıdır. Bu sözleşmeler arasında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları ve Paris İklim Anlaşması da bulunmaktadır. Çerçeve, sürdürülebilir kalkınmanın merkezi bir bileşeni olarak afet riskinin azaltılmasını teşvik etmeyi ve daha geniş hedeflere ulaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Risk, verdiğimiz kararlardan etkilenir. İklim değişikliğinden kötü kentsel planlamaya kadar, afet riskini azaltmak için risk faktörlerini anlamak ve ele almak kritik önem taşımaktadır. Afet riskinin azaltılmadığı durumda mal ve can kayıpları, yoksulluk, eşitsizlik ve insan hakları ihlallerinin önüne geçilemeyeceği açıktır. Sendai Çerçevesi, işte bu noktada önemli bir işleve sahiptir. Bu risklerin azaltılmasına dair stratejik çerçeve, hedefler, eylemler ve göstergeler Sendai Çerçevesi ile belirlenmiş durumdadır.

Sivil toplum kuruluşları kendi çalıştıkları alanla bağlantılı olarak afet risk belirleyicilerini tespit edebilirler ve bu belirleyicilere bağlı olarak afet riskinin artması nedeniyle insan hakları izleme çalışmaları yapabilirler.

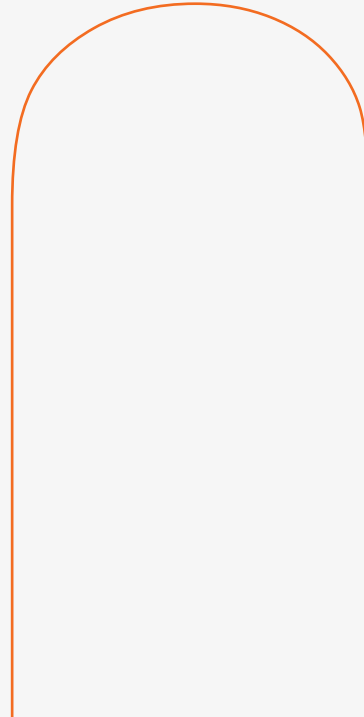
BM Afet Risk Azaltma Ofisine göre afet risk belirleyicileri (*risk drivers*) aşağıdaki gibidir:

- İklim değişikliği
- Çevresel bozulma

- Küreselleşmiş ekonomik kalkınma
- Yoksulluk ve eşitsizlik
- Kötü planlanmış kentsel gelişim
- Zayıf yönetim

Bu risklerin artması halinde afetlerin olma olasılığı artar ve insan hakları ihlalleriyle karşılaşırız. Afetler özellikle en yoksul ve en dışlanmış insanları etkilerken, aynı zamanda kırılganlıkları ve sosyal eşitsizlikleri artırmaktadır. Afetlerde ölüm riski, gelir düzeyi ve risk yönetişiminin kalitesi ile yakından ilişkilidir.

Bir örnek vermek gerekirse; mevcut kentsel planlama ve kentsel gelişim, yatırım kararlarında afet riskinin nadiren dikkate almaktadır. Bu nedenle afetlere karşı kırılganlığı artıran çok sayıda özelliği bulunmaktadır. Zayıf düzenlemeler, örneğin bina yönetmeliklerinin, planlama izinlerinin ve düzenleyici yatırımların uygulanmaması riskin inşaat şirketlerinden binalarda yaşayanlara aktarılmasına izin vermektedir. Tipik olarak yoksulluk içinde yaşayan en savunmasız gruplar, güvenli olmayan yerlere yerleşme ve ev inşa etme eğilimindedir ve yeterli altyapı ve kritik hizmetler sağlanmamaktadır. Kent yoksulları, şehirlerdeki konumları ve güvenilir temel hizmetlerin eksikliği nedeniyle iklim değişikliği ve doğal tehlikelere karşı özellikle kırılgandır. Afete karşı direncin geliştirilmemesi ve buna dair insan hakları yükümlülükleri birlikte değerlendirilerek insan hakları izleme çalışmaları yapılabilir.

Sendai Çerçevesi afet riskinin altında yatan nedenlerin ele alınmasının önemini kabul etmektedir. Yoksulluk, eşitsizlik, kentleşme, iklim değişikliği ve çevresel bozulma gibi temel nedenlerle mücadele kilit öneme sahiptir. Çerçeve ayrıca sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi ve afet riskinin azaltılmasının tüm sektörler ve politikalara entegre edilmesi ihtiyacını vurgulamaktadır. Çerçeve, toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesinin ve afetlerden genellikle orantısız bir şekilde etkilenen kadınların, çocukların ve kırılgan grupların güçlendirilmesinin önemini kabul etmektedir. Sendai Çerçevesi, afet risk azaltma konusunu diğer insan hakları alanlarıyla ilişkilendirmekte ve kesişimsel insan hakları çalışmalarına imkân sağlamaktadır.

Bu bilgi notumuzda Sendai Risk Azaltma Çerçevesi ve Çerçeve'nin nasıl kullanılabileceği konusunda ayrıntılı bilgi verdik. Daha detaylı okuma yapmak isterseniz aşağıdaki okuma listemize bakabilirsiniz. Bilgi notu serimiz Sendai Çerçevesi'nin ara dönem gözden geçirmesinin yapıldığı **Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi Üst Düzey Toplantısı** ile devam edecek. Hem toplantının amacını hem de toplantı neticesinde kabul edilen bildirgeyi detaylı olarak inceleyeceğiz.

Ek okuma için:

- Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi
https://uclg-mewa.org/uploads/file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf
- United Nations Declaration on the Right to Development
https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Development/RTD_booklet_en.pdf
- Understanding disaster risk: Risk drivers
<https://www.preventionweb.net/understanding-disaster-risk/risk-drivers>

*Afetlerin yarattığı ve yaratacağı eşitsizliklere dikkat çekmek amacıyla **13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü**'nün bu yılki teması "**Dirençli Bir Gelecek İçin Eşitsizlikle Mücadele**" olarak belirlenmiştir. Vakfımız, Birleşmiş Milletler Afet Risk Azaltma Ofisi 'nin Afet Risk Azaltma Gününe ilişkin kampanyasını desteklemektedir. 13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü ve kampanya hakkında detaylı bilgi almak ve katılmak isterseniz: <https://hudoto.com/uploads/0/1694779451.pdf>*

Bilgi notlarımız için bizi takipte kalın ve 13 Ekim Uluslararası Afet Risk Azaltma Günü için yürütmekte olduğumuz kampanyamıza destek verin!